

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากเนื่องจากส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมในกระบวนการพัฒนาความเป็นชุมชนเมือง(Urbanization)ของโลกยุคปัจจุบันสำหรับประเทศไทยปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่ภาครัฐรวมถึงหน่วยปกครองท้องถิ่นในหลายพื้นที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ การเพิ่มขึ้นของประชากรการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ส่งผลให้ปัญหาขยะยิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมืองที่มีการขยายตัวสูงตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น

ในกระบวนการพัฒนาความเป็นชุมชนเมือง(Urbanization)ของไทยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 เป็นต้นมาจะพบว่า ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ปัญหาขยะล้นเมือง การจัดการขยะมูลฝอยในหลายพื้นที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่สะสมพอกพูนจนกลายเป็นวาระแห่งชาติตามที่ปรากฏในหลายพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ รายงานปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ.2548 – 2553 ดังนี้

ตารางที่ 1.1.แสดงปริมาณขยะมูลฝอย

พื้นที่	ปริมาณขยะมูลฝอย (ตันต่อวัน)					
	2548	2549	2550	2551	2552	2553
กรุงเทพมหานคร	8,291	8,403	8,532	8,780	8,834	8,766
เขตเทศบาลรวมเมืองพัทยา	12,635	12,912	13,600	14,915	16,368	16,620
ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	5,499	5,619	5,780	5,258	5,830	5,918
ภาคเหนือ	2,148	2,970	2,346	2,931	3,255	3,315
ภาคตะวันออก	2,906	2,970	3,167	4,267	4,700	4,768
ภาคใต้	2,082	2,128	2,307	2,459	2,583	2,619
นอกเขตเทศบาล	18,295	18,697	18,200	17,369	16,208	16,146
รวมทั้งประเทศ	39,221	40,012	40,332	41,064	41,410	41,532

ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ (2555 : ออนไลน์)

จากข้อมูลดังกล่าวของกรมควบคุมมลพิษ จะเห็นว่าปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากชุมชนในเขตเทศบาลและเมืองพัทยา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 ถึง พ.ศ.2553 นั้น มีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น ปัญหาขยะมูลฝอย จึงเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายควรเล็งเห็นความสำคัญร่วมกัน และจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการแก้ไข เพราะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วไปในชุมชนทุกระดับ

ความร่วมมือหรือการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องในอดีตจากความล้มเหลวของโครงการจัดการขยะมูลฝอยที่ผ่านมา เกิดจากประชาชนขาดความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วม ตลอดจนการขาดจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอย ในขณะเดียวกันยังมีปัญหาความไม่ระเบียบ มาตรฐานหรือมาตรการแนวทางปฏิบัติในการคัดแยกขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเท่าใดนัก โดยเท่าที่มีการศึกษาที่ผ่านมา ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องขยะ พบอีกว่า ปัจจัยความร่วมมือของภาคประชาชนจะมีผลต่อการแก้ไขปัญหามลพิษในรูปแบบที่เหมาะสมที่สุด กล่าวคือ การลดปริมาณขยะมูลฝอยโดยการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยที่จะทิ้งให้เหลือเพียงสิ่งที่ไม่ต้องการอย่างแท้จริงและไม่อาจใช้ประโยชน์ได้แล้วเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการนำวัสดุที่เหลือใช้กลับมาใช้ซ้ำหรือแปรรูปกลับมาใช้ใหม่ อันถือเป็นแนวทางในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ประหยัดเวลาและลดงบประมาณของหน่วยงานหรือองค์กรในการกำจัดและทำลายขยะมูลฝอย (วิโรจน์ จิวะรังสรรค์.2544:3)

ปัจจัยที่มีประสิทธิภาพในการจัดการขยะ คือ ความร่วมมือของประชาชนซึ่งต้องตระหนักว่าปัญหานี้เป็นเรื่องสำคัญและต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้แผนการกระจายอำนาจ การจัดการขยะเป็นนโยบายสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องนำไปปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นองค์กรที่มีภารกิจโดยตรงในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนท้องถิ่น หน้าที่สำคัญที่ต้องดำเนินการคือ การรักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่หรือทางสาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ด้านที่ 8 ระบุว่า ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ที่ให้บทบาทอำนาจหน้าที่ในการควบคุม ดูแลกิจการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อมิให้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย และมีสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมของประชาชน เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่น และราชการส่วนท้องถิ่นเป็นสำคัญ

นับตั้งแต่มีการปฏิรูปการบริหารราชการทำให้ท้องถิ่นอำนาจและเสรีภาพในการจัดการปัญหาต่างๆในท้องถิ่นของตนเองแต่กลับพบว่าปัญหาพื้นฐานอย่างขยะกลับกลายเป็นปัญหาที่สร้างปมและความบาดหมางใจระหว่งประชาชนที่อาศัยในพื้นที่เดียวกันรวมถึงที่อาศัยในพื้นที่ข้างเคียงมีการศึกษาพบว่าความร่วมมือของประชาชนจะมีผลต่อการแก้ไขปัญหามลพิษในรูปแบบที่เหมาะสม (วิโรจน์ จิวะรังสรรค์.2544:3) มากกว่าที่จะเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่น

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ประกอบทำกิจกรรมภาคเกษตรทำให้ในแต่ละปีมีผลผลิตทางเกษตรจำนวนมากการมีผลผลิตจำนวนมากเป็นที่มาของขยะสดจำนวนมากศาลส่งผลกระทบต่อจัดการขยะของหน่วยปกครองท้องถิ่นเช่น การจัดหาสถานที่ทิ้งขยะ ที่นับวันจะแก้ปัญหานี้ได้ยากยิ่ง หน่วยปกครองท้องถิ่นจึงแก้ปัญหาด้วยการชะลอการเก็บขยะและปล่อยทิ้งไว้จนหมักหมมกลายเป็นขยะที่ส่งกลิ่นเหม็น รุนแรงส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ สุขสภาวะ

จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะรวมทั้งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ทั้งนี้เพื่อเป็นทางเลือกและสร้างวิธีการในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจกันในการจัดการขยะระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ
2. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ
3. เพื่อศึกษาวิธีการและทางเลือกในการจัดการขยะระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการศึกษา โดยในช่วงระยะเวลาศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรีตั้งแต่ ปี 2550 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถึงปัจจุบัน

2. ขอบเขตในด้านพื้นที่ของการศึกษา ศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ประสบความสำเร็จที่ชัดเจนในการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. คาดว่าการวิจัยจะสามารถนำเสนอตัวอย่างที่ดี(Best Practice)ของความพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะในท้องถิ่น

2. คาดว่าผลการวิจัยจะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. คาดว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นตัวแบบการพัฒนาท้องถิ่นในลักษณะที่มีการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆที่อยู่ในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา